

OBYWATELSKA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY

MASTERPLAN dla kultury Bydgoszczy na lata 2013-2020

ZAŁOŻENIA DO UAKTUALNIENIA POLITYKI KULTURALNEJ BYDGOSZCZY

PROJEKT
ZAAKCEPTOWANY
PRZEZ OBYWATELSKĄ RADĘ KULTURY W DNIU 20 MAJA 2013 r.

Dziękujemy wszystkim osobom, które przyczyniły się do powstania samej idei i realizacji prezentowanej formy Obywatelskiej Strategii Rozwoju Kultury dla Bydgoszczy. Zwłaszcza konstruktywnym krytykom i inspiratorom naszej pracy.

Szczególne podziękowania kierujemy pod adresem Prezydenta Bydgoszczy, Rafała Bruskiego, za odwagę podjęcia tej obywatelskiej inicjatywy i patronat nad nią. Dziękujemy Przewodniczącemu Rady Miasta za życzliwe wsparcie dla legislacyjnej ścieżki tego dokumentu, by stał się rzeczywistą i prawną podstawą polityki kulturalnej samorządu Bydgoszczy.

Obywatelska Rada Kultury

ZESPÓŁ ds. MASTERPLANU DLA KULTURY

reprezentanci Obywatelskiej Rady Kultury:

- Grzegorz Kaczmarek
- Wiesław Karpusiewicz
- Paweł Łysak
- Olga Marcinkiewicz
- Marcin Płocharczyk
- Karol Zamojski
- Remigiusz Zawadzki

przedstawiciele władz Samorządu Bydgoszczy:

- Magdalena Zdończyk, Dyrektor Biura Kultury Bydgoskiej
- Izabela Szczesik-Zobek, Dyrektor Wydziału Rozwoju i Strategii Miasta
- Iwona Waszkiewicz, Dyrektor Wydziału Edukacji
- Mirela Jaros-Klimińska, Dyrektor Wydziału Promocji, Sportu i Turystyki
- Regina Politowicz, Dyrektor Wydziału Zdrowia, Świadczeń i Polityki Społecznej

eksperti zewnętrzni:

- Dorota Ilczuk
- Wojciech Kłosowski

KONSULTANCI POSZCZEGÓLNYCH OBSZARÓW

MIEJSKI PROGRAM EDUKACJI KULTURALNEJ

Michał Tabaczyński, Karol Zamojski, Iwona Waszkiewicz, Bogna Blachowska, Marcin Zdanowski, Danuta Kaczmarek, Olga Marcinkiewicz.

TOŻSAMOŚĆ

Bożena Januszewska, Danuta Sójkowska, Anna Szybowicz, Witold Kozak, Paweł Łysak, Henryk Martenka, Michał Woźniak.

LOKALNE PRZESTRZENIE KULTURY

Karol Zamojski, Grzegorz Kaczmarek, rady osiedla, Fundacja Res Publica im. Henryka Krzeczковского

WSPÓŁPRACA

Marek Chamot, Marzena Matowska, Piotr Kwiatkowski, Katarzyna Jaworska, Jarosław Jaworski, Olga Marcinkiewicz.

KREATYWNOŚĆ

Agnieszka Dybowska, Radosław Ratajczak, Olga Marcinkiewicz.

ROZWÓJ TWÓRCZOŚCI

Paweł Łysak, Karol Zamojski, Remigiusz Zawadzki.

REWITALIZACJA

Iwona Brzozowska, Jolanta Chmara, Sandra Dytłow, Iwona Jastrzębska-Puzowska, Dominika Muszyńska-Jeleszyńska, Anna Rembowicz-Dziekciowska, Natalia Weckwert, Józef Eliaz, Tomasz Hardyk, Dariusz Markowski, Jacek Piątek, Maciej Światała, Michał Woźniak.

NOWY MODEL ZARZĄDZANIA W KULTURZE

Kinga Długosz, Ewa Gruszka, Karol Zamojski, Paweł Łysak, Marcin Płocharczyk, Wiesław Karpusiewicz, Olga Marcinkiewicz.

Spis treści:

Wizja	6
WPROWADZENIE.....	7
Dlaczego masterplan?.....	7
Jak doszło do napisania masterplanu?	8
Co zawiera masterplan?.....	9
Horyzont czasowy obowiązywania i planowane aktualizacje	11
DIAGNOZA	12
Uwarunkowanie uczestnictwa w kulturze	12
Bagaż stereotypów przesłania rzeczywistość	16
MISJA	18
PRIORYTETY STRATEGICZNE	19
Priorytet 1: UCZESTNICTWO.....	20
Priorytet 2: KREATYWNOŚĆ.....	21
Priorytet 3: REWITALIZACJA	21
Priorytet 4: TOŻSAMOŚĆ	22
Priorytet 5: WSPÓŁPRACA.....	22
PROGRAMY STRATEGICZNE	23
Priorytet 1: UCZESTNICTWO	23
PROGRAM 1.1: LOKALNE PRZESTRZENIE KULTURY	24
PROGRAM 1.2: KULTURA JEST DLA KAŻDEGO.....	24
PROGRAM 1.3: MIEJSKI PROGRAM EDUKACJI KULTURALNEJ	25
PROGRAM 1.4: AKTYWNOŚĆ OBYWATELSKA.....	26
PROGRAM 1.5: ROZWÓJ WIDOWNI	26
PROGRAM 1.6: SZTUKA TWORZY WSPÓLNOTĘ.....	27
PROGRAM 1.7: WIELKIE WYDARZENIA.....	27

Priorytet 2: KREATYWNOŚĆ	27
PROGRAM 2.1: ROZWÓJ TWÓRCZOŚCI	28
PROGRAM 2.2: SZKOŁA SZTUKI	29
PROGRAM 2.3: EKSPERYMENTARIUM	29
PROGRAM 2.4: FUNDUSZ FILMOWY	29
PROGRAM 2.5: KREATYWNA EDUKACJA	30
Priorytet 3: REWITALIZACJA	30
PROGRAM 3.1: KULTURA FILAREM REWITALIZACJI	30
PROGRAM 3.2: STARE MIASTO – STREFA SZTUKI I HISTORII	31
PROGRAM 3.3: PRZESTRZENIE POPRZEMYSŁOWE	31
PROGRAM 3.4: REWITALIZACJA FORDONU.....	32
PROGRAM 3.5: WSPÓLNE PRZESTRZENIE	32
PROGRAM 3.6: NOWA ESTETYKA PRZESTRZENI.....	33
Priorytet 4: TOŻSAMOŚĆ	33
PROGRAM 4.1: NIEISTNIEJĄCA BYDGOSZCZ.....	33
PROGRAM 4.2: WIELOKULTUROWE DZIEDZICTWO	34
PROGRAM 4.3: MIASTO MÓWI HISTORIĄ.....	35
Priorytet 5: WSPÓŁPRACA	35
PROGRAM 5.1: WSPÓŁPRACA BYDGOSZCZY Z REGIONEM	35
PROGRAM 5.2: BYDGOSZCZ AKTYWNYM CZŁONKIEM MIĘDZYNARODOWEJ SIECI WSPÓŁPRACY	36
PROGRAM 5.3: ZRÓŻNICOWANE PATNERSTWA	36
Generalne zasady realizacji masterplanu	37

Wizja

Chcemy Bydgoszczy, w której mieszkańcy aktywnie uczestniczą w życiu kulturalnym i współdecydują o kierunkach rozwoju miasta.

Chcemy Bydgoszczy, w której żyją i działają kreatywni ludzie – artyści, studenci i uczniowie, politycy i seniorzy – ci, którzy stanowią elity intelektualne, ale także ci, którzy tworzą elity społeczności lokalnych. Miasta, które przyciąga wybitne indywidualności, a ich kreatywność przekłada się na jego rozwój.

Chcemy Bydgoszczy zadbanej, estetycznej, chcemy miasta, które szanuje i pielęgnuje swoje dziedzictwo, miasta zielonego, miasta przyjaznego mieszkańcom i przyjezdnym, w którym sąsiedzi znają się i tworzą lokalne wspólnoty, w którym nie ma podziału na dzielnice bogatych i biednych.

Chcemy Bydgoszczy, której mieszkańcy znają swoją historię, są dumni z miejsca, w którym żyją, chcemy miasta, które jest dobrze rozpoznawalne w Polsce.

Chcemy Bydgoszczy, której mieszkańcy potrafią ze sobą współdziałać, w której instytucje, organizacje pozarządowe, administracja, przedsiębiorcy oraz uczelnie widzą i realizują wspólne cele, chcemy miasta, które współpracuje z regionem i innymi miastami, w którym myśli się życzliwie i perspektywicznie o sobie i innych.

WPROWADZENIE

Dlaczego masterplan?

Zadania, jakie stoją przed Bydgoszczą w najbliższych latach, wynikają zarówno z konieczności budowania i wykorzystania kapitału społecznego jako jej najważniejszego bogactwa, jak też z ambicji wpisania Bydgoszczy do grupy najlepiej rozwijających się miast Polski i Europy. Obserwujemy, jak Bydgoszcz otwiera się na świat i staje się miastem coraz piękniejszym, o coraz lepszych warunkach życia, wzbudzającym zainteresowanie i podziw swoimi osiągnięciami – również na polu kultury. Bydgoszcz w ostatnich latach wyróżnia się na tle innych miast niezwykłym potencjałem obywatelskiego zaangażowania w sprawy szeroko pojętej kultury.

Przyszłość Bydgoszczy wiążemy z jej kulturą, która powinna być podstawą zrównoważonego rozwoju, spójności społecznej i dobrej jakości życia jej mieszkańców. Ideą masterplanu, jak dalej skrótowo nazywać będziemy prezentowaną Obywatelską Strategię Rozwoju Kultury w Bydgoszczy, jest inspirowanie szerszego myślenia o kulturze jako sile integrującej mieszkańców i rozwijającej miasto. Wymaga to wzbogacenia strategicznych dokumentów dotyczących rozwoju Bydgoszczy o aspekt kultury jako kluczowego czynnika rozwoju cywilizacyjnego miasta.

Chcemy, by masterplan budował zarówno relacje pomiędzy instytucjami kultury, które powinny zapewniać profesjonalny poziom i trwałość oraz długofalowość oferty kulturalnej, a zróżnicowanym, różnorodnym i zmiennym żywiołem działalności i ekspresji kulturalnej organizacji trzeciego sektora (NGO – *non-governmental organization*), twórców, środowisk i animatorów kultury.

Misja i wizja kultury w Bydgoszczy, dla których realizacji masterplan będzie strategicznym narzędziem, została wypracowana w długim społecznym procesie debat, polemik i działań: od przygotowań do startu w konkursie o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury 2016, poprzez Bydgoski Kongres Kultury, aż po podpisanie Paktu dla Kultury w grudniu 2011 roku. Współpraca różnych środowisk – twórców i działaczy świata kultury, artystów, przedstawicieli organizacji pozarządowych, uniwersytetów i innych uczelni, biznesu, polityków i radnych, a także „zwykłych” obywateli reprezentujących wspólnoty osiedlowe – doprowadziła do wypracowania tej wspólnej koncepcji.

Podjęte działania wypełniają założenia Agendy 21 dla kultury i są nią inspirowane; dokument ten Rada Miasta Bydgoszczy jako pierwsze polskie miasto przyjęła do realizacji uchwałą z dnia 13 października 2010 roku. Działania te wpisują się również w obywatelskie ruchy rozwoju kultury w naszym kraju mające na celu wykorzystanie szans rozwojowych, które takim miastom jak nasze daje nowa europejska perspektywa finansowa na lata 2014-2020.

Jak doszło do napisania masterplanu?

Obywatelski ruch kultury rozpoczął się w Bydgoszczy od startu w konkursie o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury 2016. Najistotniejszym zdarzeniem w przygotowaniach do konkursu były konsultacje środowiskowe mające wypracować zarys konkursowej aplikacji. Doprowadziły one do spotkania i porozumienia dyrektorów miejskich instytucji kultury, przedstawicieli organizacji trzeciego sektora, naukowców, praktyków i animatorów. W trakcie warsztatów przeprowadzonych przez Fundację ProRegio, które odbyły się w czerwcu 2010 roku w Ostromecku, uczestnicy szczegółowo przeanalizowali problemy miasta i jego kultury. **Główny cel, jaki został wówczas zdefiniowany, a którego osiągnięcia władze miasta powinny się podjąć, został sformułowany następująco: „Kultura jest kołem zamachowym rozwoju miasta”.**

Bydgoszcz nie zdobyła tytułu ESK, ale projekt jej aplikacji, program *Kultura w budowie* (na który złożyły się propozycje zgłoszone przez bydgoskich artystów, najważniejsze organizacje pozarządowe, szkoły wyższe, wszystkie bydgoskie media i instytucje kultury), stał się impulsem do tego, aby pomyśleć o Bydgoszczy w kontekście kultury. Ten potencjał grupa ludzi kultury zdecydowała się wykorzystać, powołując w październiku 2010 roku Forum Kultury Bydgoskiej. Od stycznia do czerwca 2011 roku odbyło się kilkanaście spotkań oraz pięć debat publicznych. Najważniejsze etapy tego procesu to:

1. Powołanie Forum Kultury Bydgoskiej i ogłoszenie planów zwołania Bydgoskiego Kongresu Kultury.
2. Debata pod hasłem „Uczestnictwo. Kultura w czyje ręce?”, podczas której dyskutowano zarówno problem uczestnictwa bydgoszczan w wydarzeniach kulturalnych, jak i ich zaangażowanie w kulturę życia codziennego. Rozmawiano także o sposobach działania Miejskiego Ośrodka Kultury. Debata odbyła się w Teatrze Polskim.
3. Debata pod hasłem „Kreatywność. Czy jest Tutaj ktoś zdolny?”. Poświęcona była edukacji kulturalnej – zarówno tej formalnej (szkolnej – na wszystkich poziomach systemu edukacji), jak i nieformalnej (pozaszkolnej – od domów kultury poprzez działalność instytucji trzeciego sektora). Debata odbyła się w bydgoskim oddziale TVP.
4. Debata pod hasłem „Rewitalizacja. Jak długo będzie się tu sypać?”. Podczas debaty omawiano możliwości rewitalizacji architektonicznej miasta na przykładach miast europejskich. Zastanawiano się, w jaki sposób artyści i animatorzy życia kulturalnego mogą zaangażować się w architektoniczną rewitalizację miasta. Debata odbyła się w Muzeum Okręgowym w Bydgoszczy.
5. Druga debata pod hasłem „Rewitalizacja” była poświęcona rewitalizacji społecznej i kulturowej. Odbyła się w Akademickiej Przestrzeni Kulturalnej WSG.

Członkowie Bydgoskiego Forum Kultury uczestniczyli też w pracach zespołu, którego celem było wypracowanie modelu Miejskiego Ośrodka Kultury. Prace moderowała Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia”.

Działalność i determinacja Forum Kultury doprowadziła do zorganizowania w dniach 28-30 września 2011 roku Bydgoskiego Kongresu Kultury. Struktura tego wydarzenia była przejrzysta i skuteczna: w ramach

przygotowań do Kongresu stworzono 21 grup roboczych zwanych „stolikami”. Stoliki powstawały oddolnie, a ich koordynatorzy mieli obowiązek dbania o jak najpełniejszą reprezentację środowisk i najważniejszych zagadnień: od edukacyjnego do sportowego, od odpowiedzialnych mediów do wartości w kulturze. Postulaty każdego stolika były prezentowane podczas obrad kongresu. Nawiązując do struktury projektu *Kultura w budowie*, kongres zajął się pięcioma kluczowymi dla kultury naszego miasta obszarami tematycznymi. Poszczególne sesje Kongresu nosiły tytuły: „Uczestnictwo”, „Kreatywność”, „Rewitalizacja”, „Tożsamość”, „Współpraca”.

Kongres, na którego program składały się także wykłady, prezentacje i wydarzenia artystyczne, był zwieńczeniem kilkumiesięcznego procesu prac animacyjnych, badawczych i analitycznych oraz środowiskowych i medialnych dyskusji. Wśród gości Kongresu znalazło się wielu naukowców, ekspertów oraz działaczy ruchu Obywatele Kultury. Ich refleksje i sugestie ukierunkowały wiele wątków dyskusji. Bezpośrednim efektem Kongresu była lista postulatów i rekomendacji, które miały stać się podstawą merytoryczną masterplanu. Pierwszym krokiem na drodze do jego stworzenia było podpisanie 7 grudnia 2011 roku pierwszego w Polsce miejskiego Paktu dla Kultury – umowy społecznej między władzami miasta a obywatelami reprezentowanymi przez środowiska kultury, będącej wyrazem intencji i planów wspierania działań kulturalnych. Bydgoski pakt gwarantuje:

- wzrost wydatków publicznych na kulturę do roku 2015,
- inwentaryzację wszystkich środków i mechanizmy przejrzystego ich rozdysponowania,
- partycypację obywatelską w procesie tworzenia budżetu miasta,
- równy dostęp do publicznych środków finansowania kultury,
- opracowanie kulturalnego masterplanu dla Bydgoszczy.

14 listopada 2011 dokonano się przekształcenie Forum Kultury Bydgoskiej w Obywatelską Radę Kultury jako ciała doradczego, opiniującego i nadzorującego realizację paktu. Wydział Kultury i Współpracy z Zagranicą UM przekształcono w Biuro Kultury Bydgoskiej, do którego zadań należy m.in. współpraca z Obywatelską Radą Kultury na rzecz realizacji postanowień Bydgoskiego Paktu dla Kultury. Obywatelska Rada Kultury stworzyła także w porozumieniu z władzami miasta Zespół ds. Masterplanu złożony z przedstawicieli strony społecznej i dyrektorów wydziałów Urzędu Miasta oraz ekspertów. Zespół ten został powołany zarządzeniem Prezydenta Miasta z dnia 2 kwietnia 2012 roku.

Co zawiera masterplan?

Obywatelska Strategia Rozwoju Kultury – Masterplan dla Kultury Bydgoszczy na lata 2013–2020 to założenia do uaktualnienia Polityki Kulturalnej Bydgoszczy do roku 2020. U jego podstaw leży wiara, że poprzez działania kulturalne i zakorzenienie w kulturze wszystkich innych działań społecznych i gospodarczych możemy nadać energię rozwojową całemu miastu.

Dokument zawiera:

- wizję oczekiwanej przyszłości kultury w Bydgoszczy,

- deklarację misji i jej opisowe rozwinięcie,
- krótką diagnozę jej obecnego stanu,
- proponowane priorytety strategiczne Bydgoszczy w obszarze kultury,
- programy strategiczne wcielające te priorytety w życie,
- generalne zasady realizacji masterplanu (polityki i programów),
- plan wdrażania i ewaluacji.

W masterplanie przedstawiamy wizję i funkcję kultury w mieście, które ma się zmieniać i rozwijać właśnie dzięki kulturze. Masterplan to wizja przełożona na konkretne cele strategiczne, które poprzez dalszą konkretyzację stają się planami operacyjnymi. Każdy z programów jest przygotowany w procesie społecznym przy uczestnictwie mieszkańców, więc jest nie tylko pomysłem na kulturę, ale zakłada realizację ich potrzeb.

Programy są tym, co w naszym przekonaniu pozwoli osiągać ważne dla nas wartości i cele oraz wprowadzać rzeczywiste, pożądane zmiany. Dzięki takiej konstrukcji i zakorzenieniu masterplanu możliwe będzie budowanie nowych jakości i standardów oraz twórcza kontynuacja wszystkiego, co najlepsze w tradycji miasta i dokonaniach jego kultury.

Masterplan, jako dokument określający programowe i merytoryczne założenia do aktualizacji Polityki Kulturalnej Bydgoszczy, domaga się uzupełnienia o precyzyjny i osadzony w przyjętych stroną obywatelską zasadach oraz zgodny z obowiązującym prawodawstwem system wdrażania. Jego przygotowanie powinno poprzedzić aktualizację Polityki Kulturalnej Bydgoszczy.

Dla kogo jest masterplan?

Masterplan jest dokumentem dla wszystkich mieszkańców Bydgoszczy. Zaprasza do współpracy i chce być pomocny tym, którzy przekonani są, że kultura niesie i tworzy wartości, jak i generuje energię rozwoju Bydgoszczy. Mamy nadzieję, że będzie pomocny:

- dla organizacji pozarządowych, pokazując w oparciu o jakie założenia i w jaki sposób można tworzyć kulturalne projekty wykorzystujące najcenniejsze społeczne kapitały, rozwijające i integrujące lokalne społeczności, współtworząc w ten sposób kulturę Bydgoszczy;
- dla kierujących instytucjami kultury i ich pracowników, wskazując, w jaki sposób mogą poszerzać zasięg oddziaływania, kształtować, ale i zaspokajać kulturalne potrzeby mieszkańców, łączyć własny profesjonalizm z pasją i żywiołem organizacji kulturalnych i społecznych, współpracować z nimi wspierając ich tożsamość i kształtując kulturę;
- dla uczestników kultury, mieszkańców i gości Bydgoszczy, aby uświadamiać i stwarzać okazje, by każdy akt i gest uczestnictwa w życiu miasta był zarazem tworzeniem jego kultury;
- dla władz samorządowych Bydgoszczy, aby prowadziły politykę kulturalną miasta poprzez wybór właściwych priorytetów, decyzji i procedur we współpracy ze środowiskami kultury, ugruntowanych

w wartości samej kultury oraz potrzebach, najlepszych tradycjach i aspiracjach społeczności bydgoszczan;

- dla twórców, animatorów, badaczy i pasjonatów kultury jako otwarte ramy przestrzeni ekspresji, kreatywności i refleksji.

Horyzont czasowy obowiązywania i planowane aktualizacje

Masterplan jest jednym z pierwszych w Polsce dokumentów o charakterze średnioterminowej obywatelskiej strategii miejskiej dla kultury i obejmuje lata 2013–2020. Ze względu na to, że lata 2014–2020 są objęte nową perspektywą finansową Unii Europejskiej i nie znamy jeszcze środków dostępnych dla Bydgoszczy w ramach funduszy strukturalnych UE, lata 2013–2014 będą okresem pilotażowym, w którym nastąpi dopracowanie i częściowe przetestowanie opisanych rozwiązań. Lata te będą też służyły dokonaniu aktualizacji masterplanu i uzupełnieniu go o dostępną w 2013 roku wiedzę na temat nowych unijnych źródeł finansowania. W tym czasie zostanie on także uzupełniony o szczegółową koncepcję ewaluacji, w tym o wskaźniki oraz, ewentualnie, o nowe programy strategiczne. Kolejna aktualizacja jest zaplanowana na rok 2016, w połowie wdrażania masterplanu. Natomiast na rok 2020 jest zaplanowana całoroczna uspołeczniona procedura tworzenia nowego masterplanu na lata 2021-2028.

DIAGNOZA

Niniejsza, z konieczności bardzo skrótowa, diagnoza kultury w Bydgoszczy zakorzeniona jest w doświadczeniach i ocenach jej uczestników. Próbuje zebrać wnioski z dwuletnich (lata 2010–2012) społecznych dyskusji środowisk kultury. Opiera się też o diagnostyczne i przyczynkarskie, a nie metodyczne, badania, jakie udało się nam przeprowadzić w czasie intensywnych przygotowań do Kongresu Kultury¹. Należy więc traktować ją jako punkt wyjścia do stopniowego pogłębiania i poszerzania obrazu kultury w Bydgoszczy i wiedzy o niej.

Uwarunkowanie uczestnictwa w kulturze

Na uczestnictwo mieszkańców miasta w kulturze, jego powszechność i jakość wpływa wiele obiektywnych i niezależnych od nich samych czynników. Analiza tych systemowych i zewnętrznych uwarunkowań kultury miasta ujawnia malejący zasób i dynamikę demograficzną Bydgoszczy oraz niekorzystne zjawiska i procesy zachodzące w społeczności obniżające jej kreatywny potencjał. Chodzi nie tylko o ujemny bilans migracji, ale takie zjawiska jak odpływ ludzi młodych i wykształconych, wzrost bezrobocia, poszerzanie obszarów ubóstwa i tworzenie się subkultur wykluczonych. Towarzyszy temu „rozpełzanie się” przestrzenne miasta w kierunku przedmieść kosztem wyludniających się dzielnic centralnych oraz brak spójności terytorialnej i funkcjonalnej rzeczywistego oddziaływania Bydgoszczy. Utrudnia to i komplikuje dostęp mieszkańców do instytucji kultury i sam proces animacji kulturalnej. Chociaż wiele z tych zjawisk dotyka innych miast, Bydgoszcz cechuje relatywnie mniejszy (od największych polskich miast) potencjał i aktywność gospodarcza, niska siła nabywcza ludności, a także proporcjonalnie mniejsze dochody i wydatki samorządu oraz samych mieszkańców. Wpływa to bezpośrednio i pośrednio na uczestnictwo w kulturze, powodując, że pod względem wielu jego wskaźników Bydgoszcz znajduje się w trudniejszej sytuacji. Dotyczy to m.in.: kwot i struktury wydatków z budżetu samorządu na kulturę oraz oświatę, liczby studentów i absolwentów wyższych uczelni, czytelnictwa, frekwencji w muzeach i kinach. Ma to wpływ na strukturę zatrudnienia: w kulturze znajduje w Bydgoszczy pracę zaledwie 1,7% pracujących. Zbiega się to z mniejszą aktywnością obywatelską, także w dziedzinie kultury. Mimo widocznej aktywizacji, pod względem liczby organizacji pozarządowych w ogóle (oraz tych związanych ze sferą kultury) Bydgoszcz plasuje się na ostatnich miejscach wśród wszystkich 18 miast wojewódzkich w Polsce. Dzięki dużym obszarom zieleni w przestrzeni miejskiej, niskim wskaźnikom przestępczości i dobrej renomie służby zdrowia, pozytywnie wyróżnia się ogólnie dobra ocena warunków życia w mieście.

---

¹ Pełne wyniki badań zawarte są w obszernych raportach dostępnych w wersji elektronicznej na stronie <http://obserwatoriumkultury.byd.pl>; oraz ich skrót w publikacji: *Diagnoza systemu kultury Bydgoszczy*, red. Agnieszka Jeran, Bydgoszcz 2012. Tam też można znaleźć źródła danych i uzasadnienie wszystkich, tu z konieczności bardzo lapidarnych, sformułowań i tez.

Oferta kulturalna Bydgoszczy

Od początku lat 90. trzonem instytucjonalnym kultury miasta, a zarazem jego oferty kulturalnej finansowanej ze środków samorządowych, są cztery miejskie instytucje: Galeria Miejska bwa, Miejskie Centrum Kultury, Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego, Teatr Polski im. Hieronima Konieczki oraz prowadzona wspólnie z samorządem wojewódzkim Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im dr. Witolda Beźy. Dla porównania: Kraków ma 29 miejskich instytucji kultury, Poznań – 16, Katowice – 13, Gdańsk – 12, Szczecin – 12, Lublin – 11, Toruń – 11. Koszt działalności tych instytucji stanowi gros stałych wydatków na kulturę w dużych miastach, w Bydgoszczy od lat wynosi to około 85% miejskiego budżetu kultury i od lat nominalnie koszty te rosną jedynie o wskaźnik inflacji. W 2012 roku była to kwota ok. 22 mln zł, co stanowiło 2% budżetu Bydgoszczy. Niektóre duże działania kulturalne (festiwale, imprezy masowe) finansowane są z funduszy promocyjnych (średnio ok. 4,5 mln zł rocznie). Kulturalna działalność edukacyjna, której odbiorcami są głównie dzieci i młodzież, realizowana jest przez sieć sześciu młodzieżowych domów kultury, Pałac Młodzieży, a także profesjonalne placówki i instytucje kultury (Muzeum Okręgowe w Bydgoszczy, Teatr Polski, Galerię Miejską bwa), a finansowana jest podobną kwotą z działu „edukacja i szkolnictwo”.

Dwie największe w Bydgoszczy instytucje kultury Filharmonia Pomorska im I.J. Paderewskiego oraz Opera Nova podlegają samorządowi województwa i miasto wspiera tylko niektóre ich działania kilkusettyśiąciami kwotami.

Ponadto z samorządowych pieniędzy w systemie konkursowym (grantowym) dofinansowywanych jest corocznie sto kilkadziesiąt działań kulturalnych realizowanych przez organizacje pozarządowe, stowarzyszenia kulturalne oraz indywidualnych twórców i animatorów kultury. Elementem polityki miasta jest „mecenat” nad twórcami kultury i nauki poprzez przyznawanie nagród, stypendiów i wyróżnień.

Bydgoszcz jest siedzibą kilku szkół artystycznych wszystkich stopni, dziewięciu (poza Muzeum Okręgowym w Bydgoszczy) muzeów i placówek okołomuzealnych oraz kilku cennych kolekcji kultury materialnej, a także kilkunastu dużych towarzystw kulturalnych i naukowych. Działa ponad 30 klubów muzycznych, kilka klubów spółdzielczych, kulturalne imprezy organizują rady osiedla i branżowe środowiska. W osiemnastu galeriach odbywają się każdego roku setki wernisaży i wystaw, 10 wyższych uczelni organizuje rocznie kilkaset konferencji, seminariów naukowych i popularno-naukowych, ale też imprez o charakterze kulturalnym (koncerty, wystawy). Działalność naukową, oświatową, kulturalną, edukacyjną i informacyjną prowadzą też inne instytucje publiczne i prywatne, organizując każdego dnia wiele (najczęściej darmowych i otwartych, lub przeznaczonych dla konkretnej grupy odbiorców) prelekcji, odczytów, imprez rozrywkowych, spotkań, seminariów itp. Bydgoszcz ma trzy duże multipleksy z ponad sześcioma tysiącami miejsc, kilka mniejszych sal kinowych, kilka dużych i wiele atrakcyjnych sal i przestrzeni koncertowych oraz ekspozycyjnych mogących służyć kulturze. W mieście działa ośrodek regionalny TVP, kilka osiedlowych i lokalnych telewizji

kablowych, Regionalna Rozgłośnia Polskiego Radia Pomorza i Kujaw, sześć innych stacji radiowych oraz radia internetowe. Ma tu także siedzibę 18 redakcji, które wydają około 30 tytułów prasowych, działa prężnie oddział Instytutu Pamięci Narodowej oraz Archiwum Państwowe.

Obok tych „kanonicznych” instytucji kultury, w Bydgoszczy mają swoją siedzibę i działają: wydawnictwa, drukarnie, agencje reklamowe, agencje artystyczne, impresariaty, wytwórnie płyt i studia nagrań, pracownie plastyczne, studia malarskie i rzeźbiarskie, salony i studia fotograficzne, pracownie decoupage’u, grafiki, medalierstwa, witraży, pracownie konserwatorskie, archeologiczne i architektoniczne. Istnieje rynek usług z pogranicza kultury i rozrywki oraz zróżnicowany rynek usług edukacyjnych, także często blisko związany z uczestnictwem w kulturze i kulturą: nauka języków, kursy tańca i manier, kursy gotowania, sztuk walki i medytacji, warsztaty artystyczne, muzyczne, plastyczne, florystyczne, garncarskie, rzeźbiarskie, itp. W mieście działają księgarnie, wypożyczalnie gier i płyt, antykwiariaty, bukiniści, uliczni i wędrowni artyści. Działają tu także niezależni twórcy i animatorzy kultury niezrzeszeni w żadnych organizacjach. Dużą tradycję ma kulturalna działalność parafii (głównie, choć nie tylko, rzymskokatolickich), które organizują dziesiątki imprez kulturalno-religijnych, koncertów, spotkań, pielgrzymek, wykładów, a także środowisk kościelnych (np. Bydgoska Archikonfraternia Literacka, Tygodnie Kultury Chrześcijańskiej, festiwale muzyki religijnej, organowej itp.). W Bydgoszczy zarejestrowanych jest około 170 kulturalnych organizacji pozarządowych: stowarzyszeń, fundacji, itp., organizacje NGO, z których większość działa aktywnie, realizując rocznie setki imprez, projektów i akcji. Często nie ubiegają się one o środki publiczne, a wiedza o ich działalności jest fragmentaryczna.

Współcześnie oferta kulturalna Bydgoszczy to w coraz większym stopniu propozycje setek prywatnych „instytucji”: indywidualne i grupowe inicjatywy oraz działania, tak ze sfery kultury, jak z jej pogranicza i peryferii: rekreacji, sportu, turystyki, rozrywki, działań komercyjnych i obywatelskich. Od lat Bydgoszcz zasługuje podtrzymuje opinię znaczącego ośrodka wielu rodzajów muzyki – od klasycznej po awangardowy jass, kultury klubowej, od kilku lat także teatralnej. W Bydgoszczy funkcjonuje kilkadziesiąt lokali gastronomicznych (restauracji, kawiarni, pubów, winiarni, barów itp.) i wiele z nich okazjonalnie lub systematycznie organizuje działania o charakterze kulturalnym i „parakulturalnym”: wystawy, koncerty, spotkania, dyskusje, degustacje, działania promocyjne, edukacyjne i kreatywne, pokazy i widowiska. W tej działalności często zacierają się granice (tak formy, jak i treści) pomiędzy „czystą kulturą”, rozrywką, komercją, snobizmem, kulturą wysoką i popularną, doświadczeniem a refleksją i przeżywaniem, twórczością i odbiorem². To charakterystyczne dla współczesnej płynnej rzeczywistości, a zwłaszcza kultury masowej i elektronicznych mediów.

Już samo wymienienie „instytucji” i form działalności związanych ze sferą kultury daje wyobrażenie o skali i złożoności całego systemu kultury miasta Bydgoszczy. Nie jest zamiarem masterplanu regulowanie i kontrolowanie tego żywołu, a tym bardziej walka z rynkiem kultury i jej komercjalizacją. Nie chcemy też rozstrzygać, co jest w uniwersum miejskiej kultury dobre, a co nie.

---

² Skalę i różnorodność tej oferty pokazaliśmy w części badań opartej na inwentaryzacji oferty kulturalnej miasta (zob. raporty op.cit.).

Aspirujemy natomiast do takiego oddziaływania na kulturę miasta poprzez politykę kulturalną samorządu, by wspierała ona i ochraniała działania, postawy i wartości: 1/ świadomego i kompetentnego uczestnictwa w kulturze i życiu społecznym, 2/ przedsiębiorczości i kreatywności; 3/ wzmacniania osobistej i zbiorowej tożsamości, w tym dziedzictwa tradycji i patriotyzmu; 4/ sprzyjała współpracy i tolerancji; 5/ rewitalizacji zdegradowanych wartości humanistycznych i kulturowych tak w miejskiej przestrzeni, jak w przestrzeniach społecznych. Chcemy przywrócić kulturze jej konstytutywną i kreatywną funkcję w rozwoju Bydgoszczy i jakości życia jej mieszkańców.

Nasze dyskusje i diagnozy wskazują, że tych pięć obszarów problemowych to równocześnie największe, ale uśpione, zaniedbane lub niedostatecznie wykorzystane potencjały, a tym samym zadania dla kultury miasta. To pola działań najważniejsze dla miastotwórczych funkcji kultury. Dlatego uczyniliśmy je priorytetami proponowanej przez nas Obywatelskiej Strategii Rozwoju Kultury.

Uczestnictwo bydgoszczan w kulturze

Misja naszych działań i samego masterplanu ogniskuje się wokół świadomego, aktywnego i powszechnego uczestnictwa w kulturze, które niesie w sobie społecznie pożądane zachowania i postawy, ale zarazem tworzy samą kulturę miasta poprzez takie wartości jak kreatywność, tożsamość, współpraca, rewitalizacja i właśnie uczestnictwo.

Dla większości mieszkańców Bydgoszczy kultura nie jest artykułem pierwszej potrzeby, ale raczej artykułem luksusowym, a niekiedy elitarnym, dostępnym nielicznym.

Uczestnictwo bydgoszczan i ich dostęp do kultury wciąż silnie uwarunkowane są przez wykształcenie, sytuację ekonomiczną i rodzinną, a w coraz mniejszym stopniu przez miejsce zamieszkania, wiek i płeć. Coraz większą rolę odgrywa w tym systemie kultura masowa i nowoczesne formy jej przekazu. Dzięki nim kultura jest coraz łatwiej dostępna. Równocześnie jednak, jak nigdy dotąd, ważne staje się przygotowanie do uczestnictwa w kulturze: umiejętność świadomego wyboru i oceny, mądre korzystanie z potencjału i obfitości współczesnej kultury, w tym Internetu oraz innych nowoczesnych nośników i narzędzi informacji i komunikacji.

Bydgoszczanie, jak większość Polaków, najchętniej uczestniczą w „pierwotnych”, rodzinno-sąsiedzkich i towarzyskich obszarach kultury, oraz kulturze masowej i jej popularnych czy ludycznych formach (TV, festyny, pikniki, media elektroniczne). Nie wymagają one specjalnego przygotowania oraz aktywności, są łatwiej dostępne, nie tworzą barier kompetencyjnych i/lub ekonomicznych. Znacznie rzadziej korzystają bydgoszczanie z instytucjonalnych ofert i form kultury: spektakli teatralnych, wystaw, niemasowych koncertów. Jeszcze rzadziej, gdy wymaga to większego przygotowania i kompetencji, dodatkowej aktywności (np. wyjazdu poza miasto) lub wiąże się z większym wydatkiem finansowym (np. zakup drogiego biletu czy dzieła sztuki). Jak każde większe miasto, Bydgoszcz ma też swoją kulturalną elitę uczestniczącą najczęściej w wielu formach kultury, tzn. że w znacznej części to te same osoby wypełniają sale koncertowe, wernisaże czy uroczyste akademie i rauty. Swoją własną widownię budują od lat opera, teatr, filharmonia, a

popularne kluby skupiają kręgi głównie młodych sympatyków. Własne środowiska i subkultury kreują media masowe, zwłaszcza elektroniczne. Niewiele o nich wiemy. Mało wiemy też o ekskluzywnym kręgu prywatnych koneserów i kolekcjonerów sztuki skupionym w Bydgoszczy w środowisku medycznym.

Znamiennym jest, że większość bydgoszczan zadowolona jest z oferty kulturalnej miasta zorientowanej na masowego i niezbyt wymagającego odbiorcę. Zdecydowanie bardziej krytyczni są mieszkańcy o ukształtowanych gustach i potrzebach, zwracający uwagę, że ilości i różnorodności towarzyszy często niski, nieprofesjonalny poziom i niewybredny gust. Dlatego tak wielkie znaczenie nadajemy w masterplanie edukacji kulturalnej i dostępności kultury.

Bagaż stereotypów przesłania rzeczywistość

Pokutujące przekonanie o relatywnie małej atrakcyjności kulturalnej i turystycznej Bydgoszczy, jak i opinia o małym potencjale miasta jako miejsca do robienia interesów i kariery, znajduje wprawdzie potwierdzenie w niektórych wskaźnikach statystycznych, ale konstatacja ta nie rozstrzyga, co jest przyczyną, a co skutkiem tych opinii. Znamienną dla zbiorowej świadomości jest bowiem moc i trwałość samych stereotypów, opinii i obiegowych poglądów. W niej wciąż, choć spłówiały, rysuje się obraz prowincjonalnej Bydgoszczy ze stygmatem miasta robotniczego i mieszczańskiego, pozbawionego twórczych elit. Miasta rozmytej tożsamości historycznej, zaniedbującego swoje tradycje, miasta bez wyrazu, prowincjonalnego i zakompleksionego, miasta bez pomysłu na siebie.

To obraz malkontencki, coraz mniej uzasadniony. Wypierany skutecznie przez rzeczywiste zmiany i towarzyszące im inne, zdecydowanie bardziej pozytywne postrzeganie Bydgoszczy i jej społeczno-kulturowej kondycji. Wykazały to zarówno nasze badania, jak i dyskusje oraz wyrażane w ich toku opinie twórców, animatorów, jak też samych mieszkańców – uczestników kultury. Ta pozytywna tendencja uległa wyraźnemu wzmocnieniu w ostatnich latach i została zdynamizowana przez obywatelską aktywność, w tym – coraz liczniejsze inicjatywy kulturalne twórców i organizacji kulturalnych. Przykładami ilustrującymi zmiany i konkretne osiągnięcia są z powodzeniem realizowane projekty ożywienia i unowocześnienia funkcji instytucji, obiektów i całych przestrzeni kulturalnych: powstanie Miejskiego Centrum Kultury z otwartą formułą wspierania twórczych obywatelskich inicjatyw kulturalnych, ożywienie kulturalnych działań Pałacu w Ostromecku, oryginalne realizacje Muzeum Okręgowego w Bydgoszczy (w tym stworzenie Exploseum), animacyjna działalność i spektakularne sukcesy Teatru Polskiego, ożywienie i zróżnicowanie działalności kulturalnej organizacji pozarządowych, rewitalizacja Wyspy Młyńskiej jako obszaru kultury w otwartej przestrzeni miejskiej, sukcesywna odbudowa Bydgoskiego Węzła Wodnego i miejskich parków. W sukurs kulturze idzie powolna zmiana sposobu użytkowania śródmiejskiej przestrzeni poprzez ograniczenie ruchu kołowego, budowę systemu komunikacji rowerowej i stymulowanie funkcji kulturalno-usługowych w rejonie Starego Miasta, ulic Długiej, Dworcowej oraz Gdańskiej, a także konsekwentnie i skutecznie podtrzymywany wizerunek Bydgoszczy jako miasta zieleni i miasta nadrzecznego, obok ugruntowanych pozytywnych stereotypów „miasta sportu i kultury fizycznej” i „miasta muzyki”. Wszystkie te dobre zmiany

stymulują apetyt na kulturę i pozwalają lepiej zobaczyć, jak wiele jest jeszcze możliwości działań w jej obszarze.

Rzeczywiste pozytywne przemiany Bydgoszczy i zmiana jej wizerunku w oczach mieszkańców powinny uzyskać silniejsze i programowe wsparcie poprzez wewnętrzną i zewnętrzną promocję miasta oraz jego niewątpliwych walorów. Paradoksalne i symptomatycznie zarazem jest to, że zwracają nam na to uwagę przybysze zaskoczeni jego urodą i widocznymi dokonaniem, także w dziedzinie kultury. I to właśnie kultura jest i powinna być nośnikiem, ambasadorem i narzędziem tych zmian.

MISJA

KULTURA ENERGIAŁ BYDGOSZCZY

Rozumiemy tę misję następująco:

- **Kultura** stanie się *spiritus movens* – siłą sprawczą rozwoju i przemiany Bydgoszczy. Nie traktujemy kultury jako wyodrębnionej dziedziny uprawianej „dla samej siebie”. Kulturę rozumiemy jako pierwiastek obecny we wszystkich wymiarach życia i rozwoju miasta.
- **Kultura** zaangażuje mieszkańców. Kultura w naszej wizji Bydgoszczy zamieszka na każdym osiedlu, pojawi się na podwórkach, obszarach poprzemysłowych, na skwerach, stadionach i ulicach. Kultura w Bydgoszczy będzie dostępna, zapraszająca i interaktywna, ambitna i inspirująca.
- **Kultura** będzie spoiwem wspólnoty lokalnej, narzędziem wzmacniania dumy mieszkańców, krystalizowania tożsamości miasta oraz budowania jego atrakcyjnego wizerunku rozpoznawalnego w Polsce i Europie, czynnikiem wzmacniającym poczucie zakorzenienia i świadomość kulturowego bogactwa regionu.
- **Kultura** nada wymiar ponadlokalny działaniom inicjowanym przez Bydgoszcz, sprawi, że Bydgoszcz stanie się ośrodkiem dobrych praktyk, innowacyjnych rozwiązań i metod zarządzania sektorem kultury znanym w Polsce i świecie.

Misja – jeśli ma spełnić swoje zadanie – powinna być niezmienna w całej perspektywie strategicznej i wierna wartościom i celom wypracowanym w procesie społecznej partycypacji.

Niezbędna w praktyce elastyczność planu zostanie natomiast zapewniona na poziomie priorytetów strategicznych, którym jest poświęcony kolejny rozdział. Są one zaproponowane na ośmioletni okres objęty masterplanem i po roku 2020 mogą być zmienione, uzupełnione, rozszerzone bądź przeformułowane zgodnie z nowymi potrzebami i wolą mieszkańców.

PRIORYTETY STRATEGICZNE

Proponowane priorytety strategiczne wyznaczają obszary wartości, jakie w Bydgoszczy chcemy urzeczywistnić poprzez kulturę. Zrealizowaniu tych priorytetów będą służyły odpowiednie programy strategiczne (przedstawione w kolejnym rozdziale). Działania podejmowane w ramach poszczególnych programów strategicznych powinny być podporządkowane odpowiedniemu priorytetowi i niesprzeczne z pozostałymi priorytetami strategicznymi. Programy powinny być oceniane i rozliczane na podstawie efektów, a więc realnego wpływu na urzeczywistnienie przyjętych strategicznych priorytetów kultury.

W odpowiedzi na zdiagnozowane obszary problemowe i związane z nimi potrzeby wytyczono w ramach masterplanu **pięć priorytetów strategicznych**. Praca nad ich realizacją będzie urzeczywistnianiem misji polityki kulturalnej Bydgoszczy: kreowania i podtrzymywania unikalnej tożsamości miasta żyjącego i rozwijającego się energią kultury.

Problemy źródłowe - potrzeby i odpowiadające im priorytety strategiczne

Nr	Problemy źródłowe - Potrzeby	PRIORYTET STRATEGICZNY –kierunki działania
1.	Mały poziom aktywności i uczestnictwa społecznego i kulturalnego; utrudniony dostęp do udziału w życiu społecznym i kulturalnym. Potrzeba aktywizacji, edukacji, znoszenia barier ekonomicznych i kompetencyjnych, tworzenie struktur, instytucji i ciał obywatelskich.	UCZESTNICTWO Zaprosimy mieszkańców miasta do żywego uczestnictwa w kulturze i przygotujemy ich do tego.
2.	Duży niewykorzystany, niedoceniany i/lub nieodkryty lokalny potencjał twórczy; bydgoska „klasa kreatywna” słaba i niezorganizowana. Niewykorzystany potencjał instytucji i środowisk kultury. Potrzeba wsparcia dla postaw twórczych, inicjatyw; system zachęt i motywacji; edukacja otwartości i kreatywności; tworzenia klimatu i warunków dla rozwoju talentów i kreatywności.	KREATYWNOŚĆ Będziemy budować kreatywny kapitał społeczny bydgoszczan i Bydgoszczy, by wzmacniać i tworzyć jej klasę kreatywną.
3.	Degradacja znacznej części przestrzeni miasta, w tym cennych historycznie i kulturowo (architektura mieszczańska i przemysłowa). Wykluczenie i degradacja społeczno-kulturowa	REWITALIZACJA Poprawimy jakość przestrzeni publicznej i estetykę miasta, odnowimy zdegradowaną tkankę architektoniczną. Uzdrawimy relacje

	<p>środowisk i grup mieszkańców.</p> <p>Potrzeba wzmocnienia i ochrony cennych przestrzeni publicznych, nadania im nowych funkcji lub nowego tych funkcji zdefiniowania; potrzeba ożywienia i włączenia w tkankę miasta przestrzeni zdegradowanych; organiczna praca kulturalna w zmarginalizowanych środowiskach.</p>	<p>społeczno-kulturowe społeczności lokalnych i sąsiedzkich.</p>
4.	<p>Rozmyta i niepewna tożsamość. Niedocenione ważne obszary dziedzictwa kulturowego miasta.</p> <p>Potrzeba kontynuacji najlepszych bydgoskich tradycji, budowania lokalnego patriotyzmu, edukacji historycznej i kulturowej, wzmacniania własnej wartości. Kreowanie pozytywnego wizerunku.</p>	<p>TOŻSAMOŚĆ</p> <p>Będziemy kształtować specyfikę i tożsamość lokalną w dialogu dziedzictwa ze współczesną różnorodnością społeczną i kulturową.</p>
5.	<p>Bariery i niechęć do współpracy instytucjonalnej i merytorycznej, nieracjonalne i nieefektywne działania, ograniczanie funkcji, mało inspirujących wzorców i ożywczej wymiany idei tak w kontaktach wewnętrznych, jak i zewnętrznych. Obustronne opory i obawy przed współpracą instytucji publicznych, także samorządowych z aktywnymi obywatelami.</p> <p>Potrzeba bodźców i motywacji do współpracy, wymiany i kooperacji.</p> <p>Potrzeba racjonalizacji kosztów, zwiększania i wykorzystania potencjałów społecznych i kulturowych.</p>	<p>WSPÓŁPRACA</p> <p>Zbudujemy realną sieć współpracy, wzajemnej inspiracji oraz wymiany idei twórczych i organizacyjnych potencjałów z partnerami miejskimi i zewnętrznymi.</p>

Priorytet 1: UCZESTNICTWO

Zapraszamy mieszkańców miasta do żywego uczestnictwa w kulturze. Nie wystarczy nam już stwarzanie każdemu „dostępu do dóbr kultury” zagwarantowanego w art. 6 ust. 1 Konstytucji RP. Chcemy zdecydowanie wykroczyć ponad wyznaczone prawem obowiązki instytucji kultury. Zadbaj o zmniejszanie lub likwidację barier stojących na przeszkodzie uczestnictwu ludzi w kulturze. Nie wystarczy już także uczestnictwo bierne – sprowadzenie bydgoszczan wyłącznie do roli widzów, słuchaczy, czytelników. Współczesna kultura zastępuje jednokierunkowy przekaz dialogiem, a rola ludzi uczestniczących w kulturze jest dziś w coraz większych obszarach aktywna i podmiotowa. Chcemy zaprosić bydgoszczan do żywego,

czynnego uczestnictwa w kulturze. Chcemy promować tak ukierunkowaną działalność kulturalną. Liczymy na aktywne tworzenie projektów kulturalnych przez mieszkańców we współdziałaniu z instytucjami kultury, w organizacjach pozarządowych, w zbiorowych i indywidualnych inicjatywach oraz przedsięwzięciach twórczych i kulturalnych.

Priorytet 2: KREATYWNOŚĆ

Będziemy budować kapitał kreatywny Bydgoszczy, wzmocnić, tworzyć i przyciągać klasę kreatywną. Przez kapitał kreatywny rozumiemy zarówno potencjał zdolności twórczych drzemący w każdym z nas, jak i kreatywną postawę w każdej dziedzinie życia, która – rozwinięta w skali społecznej – włącza się w obieg społeczno-kulturowy i ekonomiczny miasta. Chodzi nam nie tylko o to, by mieszkańcy coraz częściej zajmowali się twórczością dla własnej, bezinteresownej satysfakcji, ale aby dzięki swojemu potencjałowi i kreatywnej postawie, uzyskiwali lepsze źródła utrzymania, znajdowali korzystniejsze zatrudnienie lub uruchamiali własne przedsiębiorstwa w sektorze kultury i tzw. sektorze kreatywnym.

Klasa kreatywna w przyjętym tu rozumieniu to nie wyodrębniona kasta „lepszycy”, ale ci spośród nas, którzy mają wolę i odwagę, by rozwijać własną kreatywność, doskonalić ją i wystawić na rynek w celu zweryfikowania jej atrakcyjności i wartości. Zamierzamy promować społeczny szacunek dla kreatywności i doceniać twórczy potencjał także poprzez wspieranie i wynagradzanie go ze środków publicznych.

W tym znaczeniu miarą powstającego **kapitału kreatywnego** Bydgoszczy będzie dla nas rosnąca gotowość lokalnej gospodarki do płacenia za kreatywność.

Priorytet 3: REWITALIZACJA

Rewitalizacja to kompleksowa interwencja w obszar miejski objęty złożonym kryzysem społecznym, gospodarczym i infrastrukturalnym. Rewitalizacja polega na skumulowanej i jednoczesnej pomocy dla tego obszaru w wielu dziedzinach na raz. Jej zadaniem jest ponowne uruchomienie lokalnej zaradności i przedsiębiorczości, wyzwolenie kreatywności i optymizmu. Rewitalizacja obejmuje więc działania aktywizujące społeczność i pobudzające gospodarkę. Dostrzegamy istotną rolę kultury w zadaniach rewitalizacyjnych w Bydgoszczy. Ważne znaczenie pomocnicze przy rewitalizacji ma też zawsze interwencja w przestrzeń miejską i estetykę miasta.

Wkroczyliśmy w obszary wymagające rewitalizacji z działaniami ze sfery kultury: artystycznymi, animacyjnymi, edukacyjnymi, nie burząc historycznej tożsamości miejsc, a umiejętnie asymilując je z nową jakością i rzeczywistością. Chcemy wytworzyć synergię aktywności kulturalnych z działaniami z obszaru polityki społecznej i edukacji, a nawet – bezpieczeństwa publicznego. Kultura ma w centrum miasta ważne zadanie ożywienia przestrzeni zamartwych i przywrócenia ludziom energii do działania dla poprawy własnego otoczenia i swojego życia.

Poprawimy też jakość przestrzeni publicznej i estetykę w centrum miasta, odnowimy zdegradowaną tkankę architektoniczną. Należy przerwać proces degradacji i dekapitalizacji tkanki urbanistycznej. Jakość przestrzeni publicznych Bydgoszczy i ogólna estetyka miasta to istotne czynniki jakości życia mieszkańców.

Warunkiem poczucia dobrobytu jest przyjazne, piękne otoczenie, oraz przestrzenie publiczne wysokiej jakości. A więc dla podniesienia jakości życia mieszkańców niezbędna jest interwencja w podniesienie jakości przestrzeni publicznej miasta i jego estetykę. Programy strategiczne w ramach priorytetu REWITALIZACJA powinny być planowane i realizowane w stałej koordynacji z bydgoskim Lokalnym Programem Rewitalizacji.

Priorytet 4: TOŻSAMOŚĆ

Będziemy kształtować tożsamość lokalną w dialogu dziedzictwa ze współczesną różnorodnością społeczną. Tożsamość lokalna to zawsze wypadkowa dwóch czynników: z jednej strony – tożsamości historycznej miejsca, wyrażonej przez jego dziedzictwo materialne i pamięć ludzką, a z drugiej strony – tożsamości społecznej dzisiejszych mieszkańców miasta. Stanowi ją cała paleta różnych tożsamości indywidualnych poszczególnych mieszkańców i ich grup. Współczesna tożsamość społeczna manifestuje się często jako nieczytelny szum, zaś tożsamość miejsca bywa przez ten szum zagłuszona.

Będziemy dążyć do szczerego dialogu z dziedzictwem historycznym Bydgoszczy w całej jego złożoności. Oddamy głos wielokulturowości, wielonarodowości i wielowyznaniowości, w tym także niemieckiej i żydowskiej przeszłości miasta oraz podejmiemy z tą tradycją dialog pełen szacunku i życzliwości.

Podejmiemy próbę rozszyfrowania współczesnej tożsamości bydgoszczan, dając głos odrębnym tożsamościom pokoleniowym, grupowym, środowiskowym i sublokalnym. Sprowokujemy dialog pomiędzy tymi odrębnymi tożsamościami, zadamy, by był to dialog pełen wzajemnego szacunku i ciekawości. Bydgoszczanie muszą poznawać się wzajemnie w swym zróżnicowaniu, zanim będą gotowi poczuć swą tożsamość zbiorową – jedność w różnorodności.

Priorytet 5: WSPÓŁPRACA

Zbudujemy realną sieć współpracy, wzajemnych inspiracji i wymiany idei z partnerami wewnętrznymi i zewnętrznymi. W dzisiejszym świecie globalny obieg idei i inspiracji jest faktem. Zjawiska kultury powstające lokalnie dają początek prądom rozlewającym się na inne kraje i kontynenty. Kultura staje się przestrzenią spotkania w skali dużo szerszej niż kiedykolwiek w dziejach. Poznawanie kultury innych i prezentowanie im własnej kultury buduje zaufanie tak potrzebne we współczesnym świecie.

Partnerstwa między miastami różnych krajów mają także sens praktyczny: służą wymianie doświadczeń, dostarczają inspirujących przykładów i pozwalają czuć dumę, kiedy możemy zainspirować partnerów i służyć im przykładem. We współpracy miasta uzyskują bardziej zobiektywizowaną ocenę własnych kłopotów i sukcesów.

Chcemy rozwijać współpracę partnerską na poziomie miasta, wspierać współpracę na poziomie poszczególnych instytucji kultury, organizacji pozarządowych, aktywnych środowisk czy pojedynczych twórców. Współpraca i wymiana doświadczeń pozwala nam nie tylko poznać innych, ale także skonkretyzować na ich tle własną niepowtarzalną tożsamość.

PROGRAMY STRATEGICZNE

Urzeczywistnieniu sformułowanych wyżej pięciu priorytetów służą **programy strategiczne** z wymiernymi i konkretnymi celami do osiągnięcia w określonym terminie. Każdy z pięciu priorytetów może być realizowany równolegle, poprzez uruchamianie wielu programów. Każdy z programów może realizować jakiś wyodrębniony obszar w ramach priorytetu lub obejmować projekty działań na rzecz innych priorytetów.

Programy strategiczne mogą być konkretnymi, rozbudowanymi przedsięwzięciami lub – częściej – ramami, które następnie wypełnia się konkretnymi projektami wykonawczymi (np. poprzez ogłoszenie konkursu projektów). Program ma rolę regulacyjną: stoi na straży spójności poszczególnych projektów i wspólnego przyczyniania się przez nie do realizacji ogólnego celu, jaki w nim wyznaczono. W masterplanie uwzględniono oba rodzaje programów: zarówno takie, które są gotowymi planami konkretnych działań, wtedy dany program jest jednym dużym projektem, jak i takie, które dopiero będą stopniowo wypełniane konkretnymi projektami. Chcemy, by programy stały się też instrumentem i regulatorem współpracy pomiędzy instytucjami kultury, organizacjami pozarządowymi, twórcami i mieszkańcami.

Programy w masterplanie są zaprezentowane w układzie przyjętych pięciu priorytetów, według schematu:

- nazwa,
- cel programu,
- opis programu,
- przewidziane formy realizacji.

Każdy program przed uruchomieniem wymaga uszczegółowienia przez zespół ekspercki powołany przez operatora masterplanu oraz skonsultowania go ze stroną społeczną.

Priorytet 1: UCZESTNICTWO

Zaprosimy mieszkańców miasta do żywego uczestnictwa w kulturze

W ramach priorytetu pierwszego UCZESTNICTWO będą realizowane następujące programy strategiczne na rzecz zwiększenia uczestnictwa mieszkańców Bydgoszczy w kulturze:

- **Program 1.1: LOKALNE PRZESTRZENIE KULTURY**
- **Program 1.2: KULTURA JEST DLA KAŻDEGO**
- **Program 1.3: MIEJSKI PROGRAM EDUKACJI KULTURALNEJ**
- **Program 1.4: AKTYWNOŚĆ OBYWATELSKA**
- **Program 1.5: ROZWÓJ WIDOWNI**
- **Program 1.6: SZTUKA TWORZY WSPÓLNOTĘ**

■ Program 1.7: WIELKIE WYDARZENIA

Powyższa lista programów nie jest zamknięta na cały okres objęty masterplanem. Dalsze programy strategiczne dla tego priorytetu mogą być dodawane w ramach aktualizacji masterplanu.

Poniżej opisano kolejno poszczególne programy strategiczne.

PROGRAM 1.1: LOKALNE PRZESTRZENIE KULTURY

■ Cel programu:

Celem programu jest **zwiększenie dostępności kultury na osiedlach poza śródmieściem i ożywienie kulturalne tzw. peryferii**, poprzez działania zarówno instytucji kultury, jak również organizacji pozarządowych, bibliotek, młodzieżowych domów kultury i innych podmiotów. Celem długofalowym jest **stworzenie stałych centrów kultury** – miejskich lub prowadzonych przez organizacje pozarządowe współpracujących ze wszystkimi lokalnymi podmiotami.

■ Opis programu:

Program jest nastawiony na zapraszanie do uczestnictwa w kulturze mieszkańców poszczególnych osiedli, poprzez sytuowanie tam aktywności i działań kulturalnych. Chodzi w nim o kreowanie projektów kulturalnych specjalnie dla konkretnych przestrzeni na osiedlach, o tworzenie takich przestrzeni oraz o wyłanianie i wspieranie liderów lokalnych. Przewiduje się możliwość powołania w poszczególnych osiedlach operatorów programu, których zadaniem byłoby budowanie osiedlowych sieci współpracy podmiotów aktywnych na polu kultury: rad osiedli, młodzieżowych domów kultury, bibliotek, organizacji pozarządowych i innych podmiotów zainteresowanych współpracą.

■ Przewidziane formy realizacji:

- wsparcie dla powstawania lokalnych miejsc kultury (np. udostępnienie pomieszczeń, obniżki czynszu, dotacja do remontu lub stworzenia miejsca kultury),
- mikrowsparcie dla indywidualnych animatorów,
- konkurs ofert na działania animacyjne w osiedlach,
- dotacje celowe na zakupy sprzętu i wyposażenia lokalnych miejsc kultury,
- *System Informacji Kulturalnej na Osiedlach* – konkurs na realizację zadania,
- wsparcie finansowe dla Rad Osiedli na realizowane formy aktywności kulturalnej,
- program twórczych rezydencji osiedlowych dla artystów lokalnych,
- dotacje celowe dla instytucji kultury na działania animacji kulturalnej osiedli.

PROGRAM 1.2: KULTURA JEST DLA KAŻDEGO

■ Cel programu:

Celem programu jest **zlikwidowanie barier w uczestnictwie w kulturze i dostępie do niej**: architektonicznych, ekonomicznych, społecznych, infrastrukturalnych, komunikacyjnych i innych. Program obejmuje swoim działaniem w szczególności osoby niepełnosprawne, seniorów, rodziny, mieszkańców dzielnic peryferyjnych, młodzież.

■ Opis programu:

W ramach programu przewidziane są zarówno projekty inwestycyjne, umożliwiające dostosowanie obiektów kultury dla osób niepełnosprawnych (np. audiodyskrypcje w kinie, „obrajlowienie” instytucji kultury, likwidacje barier architektonicznych) czy dostosowanie obiektów dla potrzeb osób z małymi dziećmi (np. pomieszczenia do przewijania niemowląt), jak i projekty o charakterze integrującym, włączającym te osoby do życia kulturalno-społecznego, promującym rodzinne uczestnictwo w kulturze oraz bardziej skuteczne formy informowania i promowania wydarzeń kulturalnych. Działania powinny być różnorodne: inwestycyjne, animacyjne, artystyczne, informacyjne i edukacyjne.

■ Przewidziane formy realizacji:

- rozwiązania ułatwiające dojazdy komunikacją miejską na wydarzenia kulturalne,
- wsparcie dla inwestycji w poprawę dostępu osób z niepełnosprawnościami do obiektów kultury,
- konkurs ofert na projekty integrujące, międzypokoleniowe, których celem jest przekraczanie barier społecznych, projekty w miejscach długotrwałego odosobnienia,
- dotacje celowe dla instytucji na realizację programów „zamawianych”, skierowanych do konkretnych grup: seniorów, osób niepełnosprawnych, rodziców małych dzieci, różnych grup młodzieży,
- stypendia indywidualne dla twórców,
- mikrowsparcia dla animatorów.

PROGRAM 1.3: MIEJSKI PROGRAM EDUKACJI KULTURALNEJ

■ Cel programu:

Celem programu jest stworzenie **spójnego programu podnoszenia kompetencji kulturalnych**, usystematyzowanie istniejących już działań oraz wprowadzenie działań dostosowanych do nowych wyzwań w polu kultury (m. in. edukacji medialnej).

■ Opis programu:

Program powinien obejmować całość edukacji kulturalnej, skierowanej do wszystkich grup wiekowych, różnych środowisk i obszaru całego miasta. W części dotyczącej szkolnictwa formalnego oraz młodzieżowych domów kultury program wymaga współpracy pomiędzy Wydziałem Edukacji i Biurem Kultury Bydgoskiej oraz wypracowania form finansowania wspólnych przedsięwzięć. Ważnym partnerem będą również biblioteki, placówki muzealne, a częścią zadań programu jest także promocja czytelnictwa i wiedzy historycznej – także tej dotyczącej własnego miasta i środowiska. W ramach programu do końca 2013 roku zostaną wypracowane zasady współpracy pomiędzy Biurem Kultury Bydgoskiej oraz Wydziałem Edukacji, szkołami i placówkami edukacyjnymi.

■ Przewidziane formy realizacji:

- wsparcie dla szkół prowadzących rozszerzone programy edukacji kulturalnej, w tym stworzenie zaplecza logistycznego, które umożliwi w szerszym zakresie skorzystanie z oferty edukacji kulturalnej,
- granty dla nauczycieli prowadzących autorskie programy edukacji kulturalnej – konkurs,

- wsparcie dla szkół realizujących skuteczne programy dobrowolnego uczestnictwa uczniów w wydarzeniach kulturalnych poza szkołą,
- wsparcie dla doskonalenia zawodowego kadr w zakresie edukacji kulturalnej, adresowane do placówek edukacji, instytucji kultury i organizacji pozarządowych,
- opracowanie i wdrożenie przez Wydział Edukacji mechanizmów promujących nauczanie plastyki w szkołach podstawowych, gimnazjach i szkołach średnich,
- stypendia dla twórców na podnoszenie lub zdobycie kwalifikacji z zakresu edukacji i zdobywanie uprawnień edukacyjnych,
- nagrody za nowatorskie projekty edukacyjne dla placówek edukacji, instytucji kultury i organizacji pozarządowych,
- wsparcie inwestycyjne na doposażenie przestrzeni edukacji artystycznej i kulturalnej,
- granty dla partnerstw na rzecz edukacji kulturalnej pomiędzy placówkami edukacyjnymi, instytucjami kultury, organizacjami pozarządowymi, animatorami, dydaktykami i artystami,
- konkurs ofert na zadania z zakresu edukacji kulturalnej, w tym na szkolenia własne, projekty współpracy ze szkołami, instytucjami kultury.

PROGRAM 1.4: AKTYWNOŚĆ OBYWATELSKA

■ Cel programu:

Celem programu jest **zagwarantowanie mieszkańcom Bydgoszczy realnego udziału w podejmowaniu decyzji o polityce kulturalnej w ich mieście.**

■ Opis programu:

Program przewiduje wsparcie organizacyjne dla działań obywatelskich nastawionych na współtworzenie polityki kulturalnej miasta. Program przewiduje wsparcie logistyczne (np. udostępnianie pomieszczeń na prace grup obywatelskich), dofinansowania kosztów działania inicjatyw obywatelskich, w tym kosztów podnoszenia kompetencji: szkoleń i doradztwa.

■ Przewidziane formy realizacji:

- konkursy ofert na działania wspierające uczestnictwo obywateli w kształtowaniu polityki kulturalnej miasta,
- dofinansowanie kosztów obsługi pracy grup obywatelskich,
- mikrowsparcia – indywidualne granty na działania w społeczności lokalnej.

PROGRAM 1.5: ROZWÓJ WIDOWNI

■ Cel programu:

Celem programu jest **stworzenia indywidualnych planów rozwoju widowni (publiczności) przez instytucje i organizacje ze sfery kultury.**

■ Opis programu:

Program będzie miał formę wsparcia (konsultacyjno-doradczego lub finansowego) dla **instytucji i organizacji ze sfery kultury** w celu stworzenia indywidualnych planów rozwoju widowni (publiczności).

Plany rozwoju widowni mają uwzględniać zarówno pogłębianie, utrwalanie i ożywianie relacji instytucji z obecną publicznością, jak i poszerzanie grona tej publiczności.

PROGRAM 1.6: SZTUKA TWORZY WSPÓLNOTĘ

■ Cel programu:

Celem programu jest **wprowadzenie w miejskie przestrzenie Bydgoszczy działań artystycznych z nurtu sztuki wspólnotowej (Community Arts) i sztuki ulicy (Street Art.)**.

■ Opis programu:

Adresatami programu są wspólnoty mieszkańców Bydgoszczy wybrane przez artystów. Program powinien też wspierać lokalne inicjatywy mieszkańców, również te „podwórkowe” – w mikroskali (podwórka, ogrody, place, ulice, „miejsca niczyje”). Zrealizowane wydarzenia/działania/dzieła kulturalne mogą mieć różnorodną formę, ważny jest ich wpływ na umacnianie lokalnej wspólnoty poprzez wykorzystanie sztuki, jej narzędzi i form. Same działania, ale i dzieła powinny być sytuowane w miejscach i środowiskach, gdzie dotychczas dostęp do kultury był najtrudniejszy. Projekty takie powinny dążyć do trwałości efektów i w miarę możliwości pozostawiać w tych przestrzeniach swoje dzieła na stałe.

■ Przewidziane formy realizacji:

Program będzie miał formę indywidualnych zaproszeń artystów z nurtu sztuki wspólnotowej do Bydgoszczy. W czasie pobytu artyści będą realizować wraz z mieszkańcami projekt/działanie z nurtu sztuki wspólnotowej. Działania samych mieszkańców powinny być realizowane we współpracy z artystami, stowarzyszeniami twórczymi czy instytucjami kultury.

PROGRAM 1.7: WIELKIE WYDARZENIA

■ Cel programu:

Celem programu jest **włączanie mieszkańców do uczestnictwa w wysokiej jakości wydarzeniach artystycznych**, w tym w festiwalach.

■ Opis programu:

Program polega na stworzeniu przejrzystej miejskiej polityki wspierania wysokiej jakości wydarzeń artystycznych, w tym festiwalu.

■ Przewidziane formy realizacji:

- dotacja celowa dla instytucji na zamówienie dzieł sztuki stworzonych przez wybitnych artystów rangi europejskiej (produkcje i koprodukcje bydgoskie),
- dotacje dla wybranych bydgoskich festiwalu w ramach miejskiej polityki festiwalowej gwarantującej finansowanie i rozwój inicjatyw bydgoskich.

Priorytet 2: KREATYWNOŚĆ

Będziemy budować kapitał kreatywny Bydgoszczy, wzmacniać, tworzyć i przyciągać klasę kreatywną.

W ramach priorytetu drugiego KREATYWNOŚĆ będą realizowane następujące programy strategiczne na rzecz wspierania kreatywności mieszkańców Bydgoszczy:

- Program 2.1: ROZWÓJ TWÓRCZOŚCI
- Program 2.2: SZKOŁA SZTUKI
- Program 2.3: TRANSFER KREATYWNOŚCI
- Program 2.4: FUNDUSZ FILMOWY
- Program 2.5: KREATYWNA EDUKACJA

PROGRAM 2.1: ROZWÓJ TWÓRCZOŚCI

■ Cel programu:

Celem programu jest **kształcenie, zatrzymanie, wspieranie i przyciąganie twórców.**

■ Opis programu:

Program polega na stworzeniu spójnego systemu odkrywania i wspierania talentów oraz tworzenia warunków dla rozwoju twórczości. Program obejmuje m.in. promocję artystów lokalnych, w tym absolwentów kierunków artystycznych i ożywienie życia artystycznego Bydgoszczy poprzez przyciąganie artystów spoza Bydgoszczy, a także podnoszenie poziomu krytyki artystycznej.

■ Przewidziane formy realizacji:

- rezydencje artystyczne,
- stypendia dla debiutantów,
- wsparcie lokalowe – preferencyjne warunki udostępniania miejskich pomieszczeń i budynków należących do ADM z przeznaczeniem na pracownie artystyczne, stworzenie odpowiednich regulacji prawnych i proceduralnych (np. cen preferencyjnych),
- wsparcie inwestycyjne – adaptacja obiektów³ na cele związane z twórczością i upowszechnianiem kultury,
- stypendia i granty dla twórców indywidualnych,
- wsparcie konsultacyjne dla artystów (pozyskiwanie środków, możliwości udziału w wydarzeniach międzynarodowych, itp.),
- dotacje celowe dla instytucji kultury na programy wsparcia twórczości, w tym promocję artystów lokalnych, krytykę artystyczną,
- konkurs ofert na działania promujące twórczość i rozwój krytyki artystycznej,
- nagrody tematyczne i jubileusze dla twórców kultury,
- wystawy i pokazy oraz tworzenie kolekcji współczesnych dzieł sztuki.

---

³ Chodzi w szczególności o obiekty takie, jak – na przykład – zajezdnia tramwajowa, wieża ciśnień, teatr kameralny, hala targowa, Villa Secesja itp.

PROGRAM 2.2: SZKOŁA SZTUKI

■ Cel programu:

Celem programu jest **stworzenie systemu edukacji artystycznej na wszystkich poziomach.**

■ Opis programu:

Program polega na zorganizowaniu wielopoziomowej szkoły artystycznej opartej na warsztatach i *klasach mistrzowskich* prowadzonych przez zapraszanych nauczycieli – artystów i animatorów z różnych dziedzin sztuki. Szkoła uzupełniałaby istniejący system edukacji artystycznej w Bydgoszczy w szczególności o edukację na poziomie wyższym w dziedzinie sztuk plastycznych i wizualnych oraz miałaby wymiar praktyczny. Program szkoły miałby charakter programu autorskiego, wybranego w drodze konkursu, który byłby spójny z pozostałymi programami masterplanu, a więc priorytetowo traktowałby nurt sztuki wspólnotowej (*Community Arts*). Program zakłada konieczność wyłonienia operatora.

PROGRAM 2.3: EKSPERYMENTARIUM

■ Cel programu

Celem programu jest **przełożenie kreatywności na rozwój gospodarczy miasta.**

■ Opis programu

Program składa się z dwóch etapów: pierwszy obejmuje analizę (typu *foresight*) potencjału kreatywności w Bydgoszczy, w tym dziedzin sztuki (muzyka, film, poligrafia, wzornictwo itp.), uczelni, kierunków, infrastruktury itp., a drugi etap obejmuje stworzenie wsparcia instytucjonalnego dla rozwoju przemysłów kreatywnych. Przewiduje się możliwość powołania lub wyłonienia w drodze przetargu operatora EKSPERYMENTARIUM, którego zadaniem będzie stworzenie systemu wyłapywania talentów, wspierania ich i zachęcania do tworzenia w Bydgoszczy oraz wypracowanie systemu i mechanizmów współpracy pomiędzy uczelniami, szkołami ponadgimnazjalnymi, osobami indywidualnymi i biznesem, mediami, przemysłem, a także wypracowanie systemu wsparcia dla przedsiębiorczości artystów i kreatywności oraz wsparcia biznesu kreatywnego, jak i promocja partnerstw kreatywnych.

PROGRAM 2.4: FUNDUSZ FILMOWY

■ Cel programu

Celem programu jest **utworzenie Regionalnego Funduszu Filmowego.**

■ Opis programu

Inicjatorem powstania funduszu będzie Miasto Bydgoszcz, które będzie promować ideę w regionie. Zadaniem funduszu filmowego jest finansowe wspieranie produkcji filmowych, promocja i integracja lokalnego środowiska filmowego, w tym zatrzymanie twórców w regionie, promocja regionu i integracja wokół wspólnego przedsięwzięcia. Chodzi o wykorzystanie istniejącego potencjału filmowego Bydgoszczy i regionu, takiego jak twórcy, festiwale, kina studyjne itp. Program wymaga wyłonienia operatora.

PROGRAM 2.5: KREATYWNA EDUKACJA

■ Cel programu

Celem programu jest **kształcenie samodzielnego i kreatywnego myślenia od najmłodszych lat.**

■ Opis programu

Program przewiduje stworzenie systemu edukacji, w którym premiiowane będzie wyrażanie własnego zdania, wysiłek poszukiwania nowych rozwiązań, postawa aktywna i umiejętność współpracy w zespole. Program skierowany jest do dzieci w wieku szkolnym i obejmuje zarówno aktywność artystyczną, jak i inne formy kreatywnego myślenia np. robotyka, programowanie komputerowe.

■ Przewidziane formy realizacji:

- wsparcie dla szkół prowadzących programy edukacji kreatywnej,
- granty dla nauczycieli prowadzących autorskie programy edukacji kreatywnej – konkurs,
- nagrody za nowatorskie projekty edukacyjne dla placówek edukacji, instytucji kultury i organizacji pozarządowych,
- wsparcie inwestycyjne na doposażenie przestrzeni edukacji kreatywnej,
- granty dla partnerstw na rzecz edukacji kreatywnej pomiędzy instytucjami sektora kultury a nauką i biznesem,
- konkurs ofert na zadania z zakresu edukacji kreatywnej.

Priorytet 3: REWITALIZACJA

Wkroczyliśmy w obszary wymagające rewitalizacji z działaniami z obszaru kultury: artystycznymi, animacyjnymi, edukacyjnymi.

W ramach priorytetu trzeciego REWITALIZACJA będą realizowane następujące programy strategiczne na rzecz ożywienia miejskich obszarów objętych kryzysem.

- Program 3.1: KULTURA FILAREM REWITALIZACJI
- Program 3.2: STARE MIASTO – STREFA HISTORII I SZTUKI
- Program 3.3: PRZESTRZENIE POPRZEMYSŁOWE
- Program 3.4: REWITALICJA FORDONU
- Program 3.5: WSPÓLNE PRZESTRZENIE
- Program 3.6: NOWA ESTETYKA PRZESTRZENI

Dalsze programy strategiczne dla tego priorytetu mogą być dodawane w ramach aktualizacji masterplanu.

PROGRAM 3.1: KULTURA FILAREM REWITALIZACJI

■ Cel programu:

Celem programu jest **wzrost skuteczności procesów rewitalizacyjnych w zaniedbanych obszarach miasta, poprzez działania z obszaru animacji kultury oraz sztuki wspólnotowej (Community Arts).**

■ Opis programu

Program polega na przywróceniu w świadomości mieszkańców i administracji miejskiej właściwej relacji między rewaloryzacją obiektów a faktyczną rewitalizacją obszarów miejskich. Rewaloryzacja obiektów ma wspomagać rewitalizację (interwencję o charakterze społecznym). W Lokalnym Programie Rewitalizacji (LPR) należy uwzględnić wymiar kulturalno-społeczny, a jeśli to możliwe (jak w przypadku Starego Miasta) również konkretny związek z priorytetami masterplanu. Działania w ramach programu muszą włączać w proces społeczność lokalną.

■ Przewidziane formy realizacji:

- aktualizacja Lokalnego Programu Rewitalizacji pod kątem włączenia w program działań z obszaru kultury, animacji społeczno-kulturowej oraz działań i realizacji artystycznych, oraz zaktualizowania mapy obszarów wymagających rewitalizacji,
- konkurs ofert dla organizacji pozarządowych na zadania publiczne o charakterze animacji społeczno-kulturowej, zlokalizowane w obszarach rewitalizowanych,
- wsparcie dla lokalizacji stałych miejsc kultury w obszarach rewitalizowanych,
- określenie preferencyjnych funkcji dla wynajmowanych lokali użytkowych w obszarach rewitalizowanych na działalność kulturalną, animacyjną lub edukacyjno-kulturalną,
- rezydencje w obszarach rewitalizowanych, artystów nurtu sztuki wspólnotowej (*Community Arts*).

PROGRAM 3.2: STARE MIASTO – STREFA SZTUKI I HISTORII

■ Cel programu:

Celem programu jest ożywienie przestrzeni Starego Miasta poprzez nasycenie jej sztuką i historią.

■ Opis programu

Program polega na lokalizowaniu w przestrzeni Starego Miasta projektów artystycznych: wydarzeń i obiektów.

■ Przewidziane formy realizacji:

- konkurs ofert na zadanie publiczne polegające na zaplanowaniu wydarzeń artystycznych w przestrzeni Starego Miasta włączających mieszkańców,
- określenie preferencyjnych funkcji dla wynajmowanych lokali użytkowych na Starym Mieście (działalność twórcza dostępna dla publiczności),
- dotacja celowa dla instytucji na organizację wydarzeń w przestrzeniach publicznych,
- konkurs dla indywidualnych twórców na „ożywienie Starego Miasta funkcjami kultury”.

PROGRAM 3.3: PRZESTRZENIE POPRZEMYSŁOWE

■ Cel programu:

Celem programu jest ożywienie przestrzeni poprzemysłowych poprzez nadanie im funkcji kulturalnych.

■ Opis programu:

Projekt polega na ożywieniu dziedzictwa Bydgoszczy, jakim są obiekty poprzemysłowe poprzez wprowadzenie w nie funkcji kulturalnych i powiązanie z osiedlami mieszkalnymi miasta.

■ Przewidziane formy realizacji:

- aktywne poszukiwanie inwestorów gotowych wejść z miastem w PPP (partnerstwo publiczno-prywatne) w celu rewaloryzacji wybranych obiektów i przestrzeni przemysłowych z przeznaczeniem ich w części na funkcje kulturalne,
- sporządzenie inwentaryzacji atrakcyjnych obiektów przemysłowych w Bydgoszczy,
- tworzenie i utrzymanie szlaków dziedzictwa.

PROGRAM 3.4: REWITALIZACJA FORDONU**■ Cel programu:**

Celem programu jest **rewitalizacja społeczna i kulturalna Fordonu**.

■ Opis programu:

Program polega na stworzeniu skonsultowanego z mieszkańcami programu rewitalizacji społecznej i kulturalnej Fordonu, który jest jednym z dwóch osiedli Bydgoszczy o najwyższym poziomie zjawisk kryzysowych.⁴

■ Przewidziane formy realizacji:

- wsparcie inwestycyjne (tworzenie i modernizacja infrastruktury kulturalnej, zakup sprzętu i wyposażenia),
- dotacje celowe dla instytucji na działania w Fordonie,
- konkurs ofert na zadanie związane z realizacją w Fordonie projektów kulturalnych: artystycznych, animacyjnych i edukacyjnych.

PROGRAM 3.5: WSPÓLNE PRZESTRZENIE**■ Cel programu:**

Celem programu jest **włączanie mieszkańców we współdecydowanie o zagospodarowaniu miejskich przestrzeni publicznych**.

■ Opis programu:

Program będzie miał formę stałej procedury uruchamianej za każdym razem, gdy będzie projektowana lub przeprojektowywana jakakolwiek przestrzeń publiczna. Wówczas procedura będzie wymagała uzupełnienia konkursu na projekt urbanistyczny/architektoniczny o konkurs na przeprowadzenie społecznego procesu projektowania przestrzeni publicznej w formie cyklu warsztatów. Zadania programu:

- zaktywizowanie mieszkańców do współprojektowania przestrzeni,
- poprawa jakości przestrzeni publicznych i ich dostosowania do faktycznych potrzeb mieszkańców.

Uspołeczniony proces projektowania przestrzeni miejskiej może mieć wiele form: warsztaty, strategiczne gry miejskie, debaty i dyskusje, realizacje artystyczne w duchu sztuki wspólnotowej, spotkania z mieszkańcami prowadzące do wypracowania wspólnych, konkretnych rozwiązań funkcjonalno-użytkowych. Wśród kryteriów wyboru wykonawcy kluczowe będzie zaproponowanie procedury łączącej optymalnie

---

⁴ Lokalny Program Rewitalizacji dla Miasta Bydgoszczy na lata 2007-2015.

uczestnictwo mieszkańców w projektowaniu rozwiązania z wymogiem fachowego nadzoru. Pomocniczymi kryteriami mogą być: zagwarantowanie w projekcie otwartych przestrzeni dla sztuki miejskiej (*street art*), przestrzeni służących debacie obywatelskiej i spotkaniom mieszkańców w przestrzeni publicznej.

PROGRAM 3.6: NOWA ESTETYKA PRZESTRZENI

■ Cel programu:

Celem programu jest **kształtowanie potrzeb i aspiracji estetycznych mieszkańców i przywrócenie miastu piękna**. Motywowanie, by przy nowych inwestycjach i działaniach w przestrzeni uwzględniać czynniki estetyczne, plastyczne, artystyczne.

■ Opis programu:

Program polega na dążeniu do stopniowego oczyszczenia przestrzeni miasta z chaosu reklamowego oraz obiektów rażąco nieestetycznych. Ma motywować inwestorów do dbałości o estetyczną i plastyczną stronę nowych projektów, przeprowadzania remontów i adaptacji. Dodatkowym celem programu będzie motywowanie mieszkańców do dbałości o własne przestrzenie prywatne: podwórka, balkony; co nie oznacza jednak dążenia do wyczyszczenia miasta z żywej różnorodności.

■ Przewidziane formy realizacji:

- opracowanie katalogu zasad działania administracji miejskiej w sprawach estetyki miasta i ładu wizualnego,
- przygotowanie i uchwalenie przez Radę Miasta tzw. „Dekorum” – odpisu podatkowego od inwestycji publicznych na szeroko pojęte działania plastyczne w wysokości 1%,
- akcja promocyjna wśród mieszkańców i przedsiębiorców umieszczających reklamy i szyldy w przestrzeni publicznej: „Dość szpetoty!”,
- stworzenie skutecznych form wpływu specjalistów na kształtowanie przestrzeni miejskiej (np. powołanie niezależnej rady ds. estetyki miasta, zwiększenie kompetencji plastyka miejskiego).

Priorytet 4: TOŻSAMOŚĆ

Będziemy kształtować lokalną tożsamość w dialogu dziedzictwa ze współczesną różnorodnością społeczną.

W ramach priorytetu czwartego TOŻSAMOŚĆ będą realizowane następujące programy strategiczne:

- Program 4.1: NIEISTNIEJĄCA BYDGOSZCZ
- Program 4.2: WIELOKULTUROWE DZIEDZICTWO
- Program 4.3: MIASTO MÓWI HISTORIĄ

Dalsze programy strategiczne dla tego priorytetu mogą być dodawane w ramach aktualizacji masterplanu.

PROGRAM 4.1: NIEISTNIEJĄCA BYDGOSZCZ

■ Cel programu:

Celem programu jest **wzrost poczucia zakorzenienia wśród mieszkańców miasta**.

■ Opis programu:

Program polega na realizacji projektów odkrywających nieznanne dziedzictwo kulturowe Bydgoszczy (ludzie, miejsca, ich historie oraz zwyczaje). Chodzi przede wszystkim o powiązanie poczucia indywidualnej tożsamości współczesnych mieszkanki i mieszkańców Bydgoszczy z kulturowym dziedzictwem miasta. Chodzi również o zbieranie i zapisywanie świadectw przeszłości miasta (w szczególności mniej znanych wątków jego dziedzictwa) jako głosów w debacie o tożsamości Bydgoszczy. Ważne jest też skierowanie projektów do grup i środowisk współkształtujących współczesne oblicze miasta.

■ Przewidziane formy realizacji:

- tworzenie mapy ścieżek edukacyjnych (szlaków dziedzictwa) „Nieistniejąca Bydgoszcz”,
- wsparcie inwestycyjne dla tworzenia nowych „miejsz zakorzenia” – otwartych dla mieszkańców miejsc żywej historii,
- konkurs ofert na realizację projektów animacyjnych, edukacyjnych, wystawienniczych, wydawniczych itp. odkrywających i ożywiających nieznanne dziedzictwo Bydgoszczy.

PROGRAM 4.2: WIELOKULTUROWE DZIEDZICTWO

■ Cel programu:

Celem programu jest **wzrost świadomości wielokulturowych korzeni tożsamości bydgoskiej wśród mieszkańców miasta i budowanie dzięki temu otwartego społeczeństwa akceptującego różnorodność społeczną, narodową, kulturową i religijną.**

■ Opis programu:

Program polega na realizacji projektów, których zadaniem będzie upowszechnienie wiedzy o wielokulturowym, wieloetnicznym i wielowyznaniowym charakterze przeszłości Bydgoszczy oraz budowanie wśród bydgoszczan postawy otwartości i dumy z całości dziedzictwa miasta. Wśród kryteriów naboru projektów kluczowy będzie żywy dialog z wielokulturowymi, wielowyznaniowymi i wielonarodowymi wątkami dziedzictwa Bydgoszczy. Pomocnicze kryteria to: stwarzana przez projekt szansa na trwałą zmianę postaw bydgoszczan, nieszablona forma ukazywania wątków dziedzictwa kulturowego, wartość artystyczna, jakość uczestnictwa w kulturze.

■ Przewidziane formy realizacji:

- konkurs ofert na realizację projektów prowadzących do wzrostu akceptacji dziedzictwa wielokulturowego i wielonarodowego, wielowyznaniowego, w tym: polskiego, żydowskiego i niemieckiego czy mennonickiego,
- nagrody honorowe dla podmiotów prywatnych za najciekawsze realizacje związane z wielokulturowym dziedzictwem Bydgoszczy,
- dotacje celowe dla instytucji na realizację zadań upowszechniania wiedzy o wielokulturowej przeszłości Bydgoszczy,
- PPP (partnerstwa publiczno-prywatne) przy inwestycjach w odnowę obiektów wielokulturowego dziedzictwa.

PROGRAM 4.3: MIASTO MÓWI HISTORIĄ

■ Cel programu:

Celem programu jest **uporządkowanie w przestrzeni publicznej Bydgoszczy elementów małej architektury**: tablic informacyjnych, pamiątkowych i innych instalacji związanych z historią miasta oraz nadawanie nazw miejscom, obieranie patronów przez instytucje itp.

■ Opis programu:

Zadaniem programu jest utrwalenie w przestrzeni Bydgoszczy ważnych dla przeszłości miasta nazw, nazwisk, wydarzeń, faktów.

■ Przewidziane formy realizacji:

- konkurs ofert na realizację projektów w przestrzeni miasta będących dialogiem historii i współczesności – np. ciekawa forma wycieczek z przewodnikiem, multimedialne przewodniki, upamiętnianie miejsc historycznych poprzez formy przestrzenne, stworzenie aplikacji mobilnych do mobilnych środków komunikacji z zakresu tzw. poszerzonej rzeczywistości umożliwiającej odkrywanie historii podczas spaceru po mieście,
- konkursy na wybór nazwy/patronatu,
- konkurs dla artystów indywidualnych na projekty w przestrzeni miasta będących dialogiem historii i nowoczesności np. instalacje artystyczne, elementy małej architektury.

Priorytet 5: WSPÓŁPRACA

Zbudujemy sieci współpracy, wzajemnej inspiracji i wymiany idei z partnerami.

W ramach priorytetu WSPÓŁPRACA będą realizowane następujące programy strategiczne:

- **Program 5.1: WSPÓŁPRACA BYDGOSZCZY Z REGIONEM**
- **Program 5.2: BYDGOSZCZ AKTYWNYM CZŁONKIEM MIEDZYNARODOWEJ SIECI WSPÓŁPRACY**
- **Program 5.3: ZRÓŻNICOWANE PARTNERSTWA**

Dalsze programy strategiczne dla tego priorytetu mogą być dodawane w ramach aktualizacji masterplanu.

PROGRAM 5.1: WSPÓŁPRACA BYDGOSZCZY Z REGIONEM

■ Cel programu:

Celem programu jest **stworzenie sieci współpracy pomiędzy Bydgoszczą a regionem.**

■ Opis programu:

Zadaniem programu jest wzmocnienie roli Bydgoszczy jako lidera regionu poprzez tworzenie sieci współpracy, wymiany doświadczeń, a także realizację wspólnych przedsięwzięć kulturalnych. Stworzenie konkretnych narzędzi, które pomogą w promocji współpracy oraz form prawnych dla współfinansowania projektów przez różne podmioty w regionie. Program wymaga włączenia instytucji marszałkowskich do realizacji masterplanu oraz współdziałania z innymi podmiotami działającymi w regionie.

■ Przewidziane formy realizacji:

- regionalne fundusze, w tym fundusz współpracy regionalnej,

- rezydencje regionalne i program wymiany artystów i animatorów,
- dotacje celowe na szkolenia kadr kultury,
- konkurs/przetarg na organizację i realizację platformy informacyjnej,
- stałe procedury np. wspólne spotkania komisji kultury różnych miast regionu,
- konkurs ofert na działania promujące współpracę kulturalną w regionie lub projekty partnerskie.

PROGRAM 5.2: BYDGOSZCZ AKTYWNYM CZŁONKIEM MIĘDZYNARODOWEJ SIECI WSPÓŁPRACY

■ Cel programu:

Celem programu jest **skorzystanie z doświadczeń partnerów Bydgoszczy z innych krajów.**

■ Opis programu:

Program polega na stworzeniu nowej polityki miasta w zakresie współpracy z zagranicą w obszarze kultury, w tym w szczególności:

- wyznaczenie hierarchii celów we współpracy z miastami partnerskimi,
- przygotowywanie wspólnych projektów kulturalnych,
- realny udział Bydgoszczy w sieciach, m.in. *Eurocities*, Stowarzyszenie Agencja Demokracji Lokalnej (ALDA), czy *Agenda 21 dla Kultury*.

Zadaniem programu jest umożliwienie bydgoskim podmiotom realizującym zadania w obszarze kultury korzystania z doświadczeń oraz wymiana doświadczeń z innymi partnerami. Wśród miast partnerskich na szczególną uwagę zasługuje Mannheim (Niemcy) – silny ośrodek przemysłów kreatywnych, w tym muzycznego oraz Reggio Emilia (Włochy), które uznawane jest za europejskiego lidera w sektorze kreatywnej edukacji.

■ Przewidziane formy realizacji:

- wizyty studyjne kadr kultury,
- promowanie współpracy między konkretnymi instytucjami kultury z Bydgoszczy i miast partnerskich w celu przygotowania wspólnych projektów,
- stypendia dla artystów i animatorów na udział w międzynarodowych projektach i stażach,
- rezydencje dla artystów zagranicznych w Bydgoszczy,
- szkolenia podnoszące kwalifikacje pracowników i wolontariuszy sektora kultury w zakresie funkcjonowania w przestrzeni międzynarodowej.

PROGRAM 5.3: ZRÓŻNICOWANE PARTNERSTWA

■ Cel programu:

Celem programu jest **zintegrowane działanie na rzecz kultury poprzez tworzenie partnerstw podmiotów z różnych dziedzin: kultury, edukacji, nauki, przemysłu, promocji, mediów, NGO, itd.**

■ Opis programu:

Program polega na podjęciu inicjatyw, których celem jest rozwijanie zintegrowanego myślenia o rozwoju miasta. Na poziomie zarządzania miastem będzie to spójność polityk, w szczególności: edukacji, promocji, pomocy społecznej i rewitalizacji. Na poziomie sektorów – tworzenie lokalnych partnerstw pomiędzy samorządem, instytucjami kultury, organizacjami pozarządowymi, uczelniami, sektorem biznesu, mediów, a także budowanie partnerstw kreatywnych, społecznej odpowiedzialności biznesu, mediów i indywidualnych artystów.

■ Przewidziane formy realizacji:

- utworzenie w UM zespołu międzywydziałowego *promocja-kultura-edukacja* dla wymiany informacji, koordynacji działań i wypracowania narzędzi współdziałania,
- konkurs ofert na realizację zadania: organizacja warsztatów, debat i spotkań międzysektorowych.

Generalne zasady realizacji masterplanu

W procesie realizacji masterplanu nadrzędne będą następujące zasady generalne:

- A. prawo wszystkich mieszkańców Bydgoszczy do **uczestnictwa w kulturze** i życiu społecznym;
- B. prawo mieszkańców miasta i wybranych przez nich przedstawicieli – miejskich władz samorządowych – do **współdecydowania** o kulturze w Bydgoszczy oraz ich wspólny obowiązek szczególnej odpowiedzialności za kulturę;
- C. **poszanowanie swobody i autonomii twórczej** każdego człowieka (ograniczone jedynie uzasadnioną troską o poszanowanie swobód i praw innych ludzi) oraz poszanowanie dla różnorodności ekspresji kulturowej, postaw i poglądów w obszarze kultury;
- D. **poszanowanie dla tradycji** i dziedzictwa lokalnego przy równoczesnej **otwartości na twórcze poszukiwania**, zmianę i modernizację;
- E. **jawność i przejrzystość zarządzania kulturą**, w tym – dysponowania publicznymi środkami na kulturę oraz stały obywatelski monitoring realizacji masterplanu i jawna ewaluacja w celu ciągłego udoskonalania go – z uwzględnieniem odrębności prawnej funkcjonowania podmiotów,
- F. **poszanowanie autonomii organizacyjnej, programowej i finansowej instytucji kultury** funkcjonujących wg określonego porządku prawnego opartego o ustawodawstwo państwowe.

Obywatelska Strategia Rozwoju Kultury – Masterplan dla Kultury Bydgoszczy na lata 2013–2020 to założenia do uaktualnienia Polityki Kulturalnej Bydgoszczy do roku 2020, która na mocy paragrafu 5, punkt 1. Bydgoskiego Paktu dla Kultury zostanie przygotowana wspólnie przez stronę samorządową i społeczną. Wprowadzenie przez władze samorządowe Bydgoszczy obu dokumentów w życie wymaga opracowania systemu zarządzania ich realizacją. Znajdzie się on w dokumencie *System Zarządzania Realizacją Masterplanu*, który będzie częścią zaktualizowanej Polityki Kulturalnej Bydgoszczy i zostanie przygotowany wspólnie przez stronę samorządową i społeczną.